

ŠKOLNÍ ZRALOST

Aby se mohlo dítě bez obtíží účastnit společného vyučování ve třídě, měla by úroveň jeho vývoje dosáhnout určitého stupně – školní zralosti.

Školní zralost je výsledkem biologického procesu zrání nervového systému a celé dosavadní zkušenosti jedince. Zjednodušeně řečeno, jde o fyzické a psychické dozrání dítěte pro vstup na základní školu a školní zralost je úzce spojena se zráním centrální nervové soustavy. Do této oblasti můžeme zařadit:

- fyzickou zralost
- psychickou zralost
- sociální a emocionální zralost

Fyzická zralost

Jedním z kritérií hodnocení fyzické zralosti je **věk**. Neznamená to, že každé dítě, které dosáhne šesti let je schopno zvládnout školní požadavky. Je třeba posoudit **celkový zdravotní stav** a tělesnou stavbu, úroveň pohybových dovedností, motorické aspekty, smyslové předpoklady.

Výška, váha: orientačně se uvádí, že by dítě v předškolním věku mělo měřit 120 cm a vážit 20 kg. Nicméně je důležité brát v úvahu dědičnost, která do velké míry ovlivňuje celkový vzrůst a váhu dítěte. Rodiče, kteří jsou menšího vzrůstu, mohou očekávat, že ani jejich dítě nemusí splňovat normu 120 cm. Mimo jiné si rodič může díky tzv. Filipínské míře ověřit fyzickou zralost svého dítěte. Dítě musí být schopno dát si pravou ruku přes temeno hlavy a dosáhnout si na levé ucho. Je však třeba upozornit na to, že jde jen o orientační vyšetření, které nám může dát podnět k tomu, aby dítě bylo dále vyšetřeno odborníkem.

Dalším znakem školní zralosti je **výměna tzv. mléčného chrupu za chrup trvalý**, který by při nástupu do školy měl být většinou kompletně vyměněný. V tuto dobu by také měla postupně končit **osifikace zápěstních kůstek**.

Projevem zralosti je i **lateralita**. U dítěte by mělo být jasné, kterou ruku preferuje při kreslení, a tedy i psaní. Pro čtení a psaní je nutnost koordinace oko - ruka, ale samozřejmě i jiných párových orgánů jako jsou uši a nohy. To znamená, že dítě preferuje stejnou stranu při používání párových orgánů. Při zkřížení laterality může mít dítě problém při čtení a psaní podobných písmen jako je např. b/d, b/p, m/n... Lateralitu může rodič vyzkoušet orientačně. Například může sledovat, do které ruky chytá dítě hračky, nechat ho, ať se podívá do klíčové dírky nebo trychtýře z papíru, postavit před dítě židli a sledovat, kterou nohu zvedne jako první - ta je dominantní. Dále lze vyzkoušet jednoduchý test, kdy dítě posouvá kostku po čáře, přikládá uchu k rádiu atp. Pokud si rodiče nejsou jistí lateralitou dítěte, je vhodné navštívit odborníka.

S lateralitou je úzce spojena i **motorika**. Dítě by mělo v 6. roce života v rámci hrubé motoriky umět zvládat jízdu na kole, plavání, bruslení nebo lyžování. Samozřejmě záleží na možnostech, které dítě má. Na hrubou motoriku je navázána **jemná motorika** (navlékání korálků, stavění stavebnice, stříhání, kreslení) Rodiče by si měli všimnout, jakým způsobem jejich dítě drží tužku. Úchop by měl být špetkový (přiložení palce, ukazováku a prostředníčku k sobě, jako když přihazujeme špetku soli do polévky) a celkové držení ruky by nemělo být křečovitě. S jemnou motorikou je spojena i **oromotorika**, tedy pohyb mluvidel.

Fyzickou zralost dítěte může ovlivnit i vyšší **nemocnost** či jeho **oslabená imunita**. Nebo zdravotní postižení.

Psychická zralost

Psychická zralost se odráží v mnoha rovinách. Jednou z nich je **myšlení**. Dítě v předškolním věku přechází od objektivního ke konkrétnímu myšlení a vytváření vztahů. Myšlení se stává analyticko - syntetickým. Dítě umí z celku vyčlenit části a zase je v celek složit, umí srovnávat, postihnout podstatné znaky. Dokáže seskupovat předměty podle určité vlastnosti, porovnávat a řadit předměty podle určité vlastnosti, porovnávat a řadit předměty podle délky, šířky, výšky. Umí vystihnout rozdíl mezi věcmi.

Další rovinou je **smyslové vnímání**, a to diferenciací jednotlivých tvarů a zvuků, rozlišování detailů a zrcadlově obrácených tvarů nebo podobně znějících slov. Zpřesňuje se sluchová analýza řeči. Dítě pozná hlásky, kterými slovo začíná a končí, případně rozloží jednoduchá slova na hlásky. Dovede slabikovat, reprodukovat jednoduchý rytmus.

Úroveň komunikace je dalším znakem psychické zralosti. Dítě by mělo zvládnout formulovat otázku a vyprávět krátký příběh. Řeč by měla být gramaticky správná. **Slovní zásoba** předškoláků obsahuje asi 3–5 tisíc slov. **Výslovnost**: v dnešní době je spíše raritou, když dítě umí bezchybně vyslovit všechny hlásky, popřípadě nemá jinou vadu řeči, proto je v tomto případě odklad nutné zvažít. Hlásky p, b, m, f, v, nedělají velké problémy. Pokud ale nejsou v pěti letech tyto hlásky správně vyslovovány, může to signalizovat vážnou poruchu ve vývoji řeči a je nutný logopedický zásah a odklad školní docházky. Samozřejmě je přijatelné, když dítě v tomto věku neumí vyslovovat hlásky r a ř. Příčiny nesprávné výslovnosti mohou být různé, může se jednat například o nezralost v oblasti motoriky mluvidel, nezralost sluchové diferenciací, nedostatečnou jazykovou zkušenost a také nedostatečnou nápravu chyb ze strany dospělých. Ve většině případů se však ke konci předškolního věku výslovnost upravuje.

Školsky zralé dítě by mělo umět reprodukovat děj známých pohádek, říci krátké básničky, zazpívat písničky. V tomto případě jde i o sledování **úrovně paměti**. Pokud toto dítě nespĺňuje, je nutné řešit, proč tomu tak je. Jestli je příčina v tom, že dítě není dostatečně vedeno k učení básniček a správnému řečovému projevu, nebo je to tím, že dítě není schopno zapamatovat si ani krátký úsek textu. V druhém případě je nutné uvažovat o diagnostice u odborníka a opět o odkladu školní docházky.

Pozornost by mělo šestileté dítě soustředěně udržet asi 15 minut.

Emocionální zralost

Citová připravenost na školu znamená přiměřenou kontrolu citů a impulsů, zklidnění a vyvážení v citové oblasti. Dítě by mělo aktivně regulovat své jednání a do jisté míry tlumit nežádoucí reakce.

Školsky zralé dítě má mít schopnost nezávislosti a samostatnosti, která mu umožňuje vydržet každodenní pobyt ve škole bez přítomnosti nejbližších dospělých.

Důležitý je kladný vztah ke škole, zájem, radost z poznání a přijímání nových poznatků.

Dítě by mělo mít v podvědomí správnou míru sebecitu, projevující se přiměřenou sebedůvěrou a přiměřeným způsobem reagování na počínání a úspěchy ostatních.

Sociální zralost

Při nástupu do školy je nutné, aby bylo dítě schopné odloučit se od rodičů, naučit se orientovat v novém prostředí, být schopné najít si nové kamarády, udržet pozornost během vyučování a spolupracovat se spolužáky. Jen zvládnutí těchto dovedností zaručí dítěti úspěšný nástup do školy.

K sociální zralosti patří i znalost pravidel společenského chování – umět pozdravit, poprosit o něco, nezasahovat nevhodně do hovoru dospělých, chovat se ukázněně při jídle apod.

Příčiny a důsledky školní nezralosti

Dosažení školní zralosti a připravenosti na školu závisí na činitelích, které ovlivňují somatický a psychický vývoj dítěte. Jsou to: genetické předpoklady, vývojové a zdravotní činitele, podnětnost prostředí, citová atmosféra, vlastní psychická aktivita, systematická výchova a učení.

Při vstupu dítěte do školy má úroveň jeho připravenosti velký význam nejen z hlediska prospěchu, ale i z pohledu celkového rozvoje osobnosti dítěte. Proto je nutné, aby se vstup do školy shodoval s jeho školní zralostí. Pokud by dítě nebylo dostatečně připravené, mohl by být neúspěšný začátek školní docházky pro dítě silným otřesem, který by se projevil nejen na prospěchu, ale i na tělesném a duševním zdraví dítěte. Hromadění školních neúspěchů a stupňování nervozity rodičů berou dítěti radost ze života i z další práce.

Mezi jedince, kteří nejsou zralí pro vstup do školy, lze zahrnout děti neklidné, nápadně utlumené či překotné, impulzivní, těžkopádné, neobratné, nesoustředěné, infantilní, závislé, nesamostatné, přecitlivělé, bázlivé až plačtivé, ale také děti výbušné, neschopné se podřídit, vzdorovité, které mají obtíže s navazováním kontaktů s dospělými i ostatními dětmi, děti nekomunikující i děti se sklonem k negativismu v chování či k mutismu. Ten se projevuje především funkční ztrátou řeči, celkovým odmítáním komunikovat, mlčením ze studu, ze strachu či z jiných příčin.

Odklad školní docházky

§37 odst. 1 školského zákona, ve znění účinném od 1. 1. 2017

Není-li dítě tělesně nebo duševně přiměřeně vyspělé a požádá-li o to písemně zákonný zástupce dítěte v době zápisu dítěte k povinné školní docházce podle § 36 odst. 4, odloží ředitel školy začátek povinné školní docházky o jeden školní rok, pokud je žádost doložena doporučujícím posouzením příslušného školského poradenského zařízení (PPP, SPC) a odborného lékaře nebo klinického psychologa.

V případě udělení odkladu školní docházky musí dítě po tuto dobu navštěvovat mateřskou školu.

Odklad školní docházky by neměl být jen „přečkávacím rokem“, ale učitelé i rodiče by měli společně zapracovat na rozvoji jednotlivých tělesných i duševních funkcí a zlepšení problémových oblastí.